

PRIKAZI I OSVRTI

GRAČANIČKI GLASNIK
časopis za kulturnu historiju

Broj 53
Godina XXVII
Maj, 2022.
[str. 329-334]

© Monos 2022

Fikret Muslimović, Selmo Cikotić, Zločini u oružanoj agresiji na Republiku Bosnu i Hercegovinu 1992. – 1995.

*Udruženje za zaštitu tekovina borbe za Bosnu
i Hercegovinu, Sarajevo 2021.*

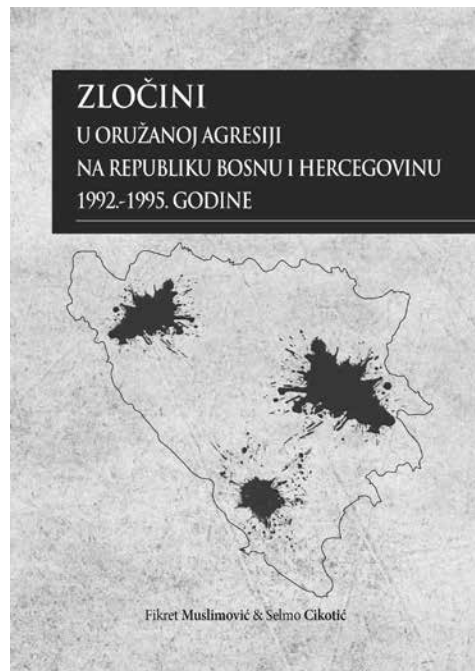
Knjiga "Zločini u oružanoj agresiji na Republiku Bosnu i Hercegovinu 1992. – 1995. godine" autorskog dvojca Fikreta Muslimovića i Selme Cikotića, donosi rezultate jednog uspješnog istraživanja koje duboko zasijeca u pitanje istine o stvarnim uzrocima i posljedicama ratnih sukoba u Bosni i Hercegovini u navedenom periodu. Pravim imenom nazvali su ključne aktere rata i sa neoborivim argumentima ustali protiv prikrivanja, negiranja i relativiziranja počinjenih zločina i genocida. Demaskirali su laži o građanskom ratu u kojem su svi podjednako krivi za počinjene zločine. Mada ne postoji mjerna jedinica za utvrđivanje količine zla, autori su imali argumente, ali i hrabrosti da egzaktno, u procentu iskažu koliko je koja strana u tom ratu počinila zločina po Bosni i Hercegovini. Dakako, na bazi dobro promišljenih i objektivno uspostavljenih parametara. Koliko znam, to je prvi pokušaj da se kod nas na takav način utvrđuje i pokazuje stepen odgovornosti zaraćenih strana za rat i za počinjene ratne zločine i genocid. Ovo je od iznimne važnosti danas kada su na lažima i negiranju ratnog zločina i genocida (bez obzira što je presuđen od najviših sudova na planeti), nabujale ne samo određene političke stranke, već i čitavi nacionalni pokreti koji otvoreno prijetu rušenjem i nestankom Bosne i Hercegovine kao suverene i međunarodno priznate države.

Ubijanje istine o ratu u Bosni i Hercegovini 1992. – 1995. godine prvi je uslov da se ostvare takvi ciljevi – milom ili silom. Na tome danas rade čitave armije dobro plaćenih propagandista, bjelosvjetskih varalica, kvazinaučnika i političara kako u Bosni i Hercegovini, tako i još više u dvije susjedne nam države – Srbiji i Hrvatskoj.

Ubice te istine ili proizvođači laži o ratu u Bosni i Hercegovini su isti oni, da ih spomenemo samo radi ilustracije i figurativne usporedbe, koji su neposredno poslije rata naređivali ili

vršili prekopavanje i premještanje na hiljade mrtvih tijela pobijenih nevinih ljudi iz masovnih grobnica po Bosni i Hercegovini, praveći sekundarne i tercijarne grobnice samo da bi prikrili istinu o počinjenom zločinu u ime svog naroda. Oni, doduše u novijim vremenima ne prekopavaju i ne premještaju mrtva tijela iz primarnih u sekundarne grobnice, ali zato sa istom strašću prekopavaju po činjenicama i dokazima o počinjenom zločinu i genocidu, uništavaju ili premještaju, te naknadno ubijaju istinu i umjesto nje proizvode i plasiraju laži: kroz medije, politiku, kulturu, školstvo, svakodnevni život.

Ova knjiga, snagom svoje argumentacije otvoreno pojavljuje se kao prepreka i suprotstavlja se ubicama istine o počinjenom zločinu i genocidu po Bosni i Hercegovini tokom minulog rata. I ne samo to. Kao rijetko koja, ova knjiga nas inspiriše da otvoreno postavimo i neka druga pitanja iz naše aktuelne društveno-političke stvarnosti i prakse ne samo masovnog ubijanja istine i negiranja presuđenih zločina i genocida, već i brisanja iz javnih obraćanja i diskursa i negiranja ustavnog imena čitavog jednog naroda, koji se redovno, iz usta službeno najvećeg Srbina, umjesto Bošnjaci naziva muslimanima. Ako je negacija genocida i zločina još jedan genocid i zločin, onda je brisanje i ne priznavanje imena čitavog jednog naroda, priprema za njegovo fizičko uništenje... Nije li onda i politika, koja to pothranjuje, podržava i zagovara, genocidna politika ma kako se ona zvala. Ako se izbori za organe vlasti dobijaju na krilima te politike, da li je onda i ta vlast genocidna, uključujući i sve njene institucije. Ako je tačna izreka da svaki narod ima vlast koju zaslužuje, opravdano je zapitati se da li su genocidni i oni koji glasaju za protagoniste genocidne politike? Uz ova pitanja i odgovore, ovdje treba staviti veliku ogradu. Naime, ni jedan narod, po definiciji, sam po sebi nije genocidan, pa tako – ni Srbi, a ni Hrvati nisu i ne mogu biti genocidni narodi i, bez dileme, niko tako ne bi trebalo da ih

kvalifikuje i naziva. Uostalom, pravo je svakog naroda da po svojoj slobodnoj volji bira svoje vlastodršce i da se opredjeljuje za politiku koju želi – pa makar bila genocidna. To je dostignuće demokratije, to je njeno i lice, ali i naličje.

Međutim, u slučaju postdejtonske Bosne, uz spomenutu nužnu ogradu, mora se postaviti još jedno pitanje: da li je stečeni izborni legitimitet protagonista genocidne politike (uz to i politike secesije) dovoljno opravdanje (ili razlog) da se sa takvima prave postizborne koalicije, da se sa njima dijeli vlast i prave neki ozbiljni poslovi – ako se već mora s njima komunicirati? Da li je normalno da ih priznaju i s njima vode pregovore ozbiljne face evropske i svjetske diplomatije i da ih uz to i finansijski pomažu da bi se održali na vlasti, umjesto da ih izoluju i ignorišu? Milorad Dodik, kao legitimni predstavnik i najpopularniji političar u srpskom narodu s obje strane Drine, poslije Vučića, ovih dana, u jeku invazije Rusije na Ukrajinu, sastaje se sa ruskim ministrom vanjskih poslova Lavrovim i tako javno demonstrira podršku

agresoru, usput šalje rođendansku čestitku Ratku Mladiću, ratnom komandantu srpske vojske, koji služi doživotnu kaznu za ratne zločine i počinjeni genocid u Bosni i Hercegovini, a ubrzo nakon toga dobiva poziv i drži svoje otrovne govore na visokim forumima Evropske unije, čiji su birokrati tako, po ko zna koji puta, pokazali spremnost da prave dilove sa pouzdanim Putinovim igračem na Balkanu, negatorom genocida i Bosne i Hercegovine kao međunarodno priznate države i uz sve to–istaknutim likom sa američke crne liste. To je onaj što u zadnjih godinu-dvije dok zine–u svojim javnim nastupima mrtav-hladan pobriše bošnjačko nacionalno ime i zamijeni ga vjerskim–da ne kažem šta svaki puta uradi po njemu, vrijeđajući tako čitav jedan narod, koji na sve to ne reaguje i šuti... Ili se pravi da ništa ne čuje ili ga se te stvari ništa ne tiču.... Ljudi moji, ima li bržeg puta u nestanak tog imena? A kad se nešto ne može imenovati ili kad se pogrešno imenuje, logično je i da ne postoji.

Neko će reći da u politici nema ničega drugog osim interesa, pa tako nema ni morala. Ali negiranje genocida nije politika, to je po definiciji novi zločin genocida. Izjednačavanje zločinca i žrtve je takođe novi zločin. Samo se to ne zove tako u javnom diskursu. Zato smatram da ima smisla postavljati i uporno ponavljati ovakva pitanja, pri čemu treba imati u vidu da nema genocidnih naroda, ali ima genocidnih politika. U pojedinim dijelovima Bosne još od Dejtona provodi se politika negiranja zločina genocida–uz snažnu podršku Srbije i Rusije–i danas–u jeku ruske agresije na Ukrajinu. Ta opasna politika mora se imenovati kao novi genocid i moralna rugoba Evrope, 21. stoljeća–kako se više nikad nikom genocid ne bi ponovio. Ali uzalud, već se, uveliko ponavlja u nesretnoj Ukrajini.

Ovom knjigom njeni autori su snagom argumenata (a ne šupljim frazama) ustali protiv negatora genocida i proizvođača laži o ratu u Bosni i Hercegovini 1992. – 1995. godine.

Služeći se naučno verifikovanim pojmovno-kategorijalnim aparatom, komparirajući egzaktne, provjerene i potvrđene podatke, uspjeli su razbiti sve magle i magluštine, laži i zablude–o karakteru tog rata, o počinjenim zločinima i zločincima, o genocidu i genocidnim politikama itd. Neumoljivo, objektivnim činjenicama i hladnom statistikom, koja ne daje prostora ni za kakvo relativiziranje i izvrđavanje, dakle, bez trunke subjektivizma, uspjeli su pokazati i dokazati ko je agresor, a ko žrtva agresije, te definitivno razbiti pokušaje izjednačavanja žrtve i dželata itd. Odgovori na mnoga pitanja, pa i ova koja sam prethodno postavio, potkrijepljeni su u ovoj knjizi činjenicama, egzaktnim i lahko provjerljivim podacima, procentima, grafikovima, ali i općeprihvaćenim naučnim definicijama – u stilskom pogledu, jednostavno, kratko i jasno, tako da im, što kaže narod, “niko ni kopče odbiti ne može...”

U sadržajnom smislu, strukturu knjige čine tri logički povezane cjeline, koje u potpunosti zaokružuju zadatu temu, ali i svaka za sebe može se posebno iščitavati kao argumentacija za pojedina pitanja i aspekte ove složene problematike. Radi lakšeg razumijevanja mnogih pitanja, u uvodnom dijelu knjige, na nekih pedesetak stranica, autori pružaju čitaocu, stručno fundiran “pojmovni okvir razmatranja predmetne teme”. Radi se o 17 enciklopedijski objašnjenih natuknica koje su najfrekventnije u ovom tekstu, počevši od pojmova rata i oružane agresije, pa do pravnih pojmova kao što su “procesuirani”, “okrivljeni”, “optuženi”, “presuđeni” itd. Time su autori uspjeli otkloniti i pojmovnu i terminološku konfuziju ne samo u pogledu prepoznavanja i imenovanja zaraćenih strana već i značenja drugih termina, počevši od masovnih grobnica, logora i sl. Ova razjašnjenja važan su putokaz čitaocu da bolje razumije i shvati o čemu se tu zapravo radi.

...

U prvom dijelu knjige pod naslovom “Zaraćene strane” autori su, kroz opća objašnje-

nja pojma “zaraćene strane”, dali odgovore na pitanja oko kojih je i bilo i ima još uvijek najviše nesporazuma, prije svega u pogledu definisanja karaktera rata (1992. – 1995.) u Bosni i Hercegovini kao napadnutoj državi. U tom ratu jedna drugoj bile su suprotstavljene tri strane: SR Jugoslavija, odnosno Srbija i Crna Gora, sa paradržavnim tvorevinama Republika Srpska, Srpska Krajina i autonomna pokrajina Zapadna Bosna, zatim Hrvatska, uključujući samoproglašenu republiku Herceg Bosnu i Bosna i Hercegovina, na čijoj se teritoriji vodio rat.

Analizirajući poziciju i ciljeve svake od tri zaraćene strane, autori su sasvim precizno i jasno izveli zaključak da je BiH bila napadnuta, kao međunarodno priznata država od dvije susjedne države – Srbije i Hrvatske – koje su imale za cilj da je podijele kao teritoriju i unište kao državu. Odgovornost za rat je na Srbiji i Hrvatskoj, koje su ga i izazvale i vodile, ne samo pomažući na svaki način secesionističke tvorevine i njihove paravojne formacije, već i direktnim slanjem svojih regularnih trupa da se bore na tlu Bosne i Hercegovine za njenu podjelu i uništenje. Autori za to navode niz neoborivih dokaza, među kojima su i memoarski spisi i zapisana sjećanja ključnih aktera srbijanskih i hrvatskih generala koji su lično vodili te operacije. Što se tiče Bosne i Hercegovine, sasvim je logično da odgovornost za rat ne može biti na njejoj strani. I da je htjela, Bosna i Hercegovina nije mogla izazvati rat jer je bila napadnuta u momentu kad je međunarodno priznata kao država i kad nije imala ni svoju vojsku, ni svoju diplomatiju, niti zaokruženu državnu strukturu. Kako i čime je mogla izazvati građanski, a pogotovo međunarodni sukob i rat? Jednostavno, kako zaključuju autori, BiH u takvoj situaciji nije mogla uticati ni na rat, ni na mir.

Precizno i jasno, oni su pokazali da je na BiH izvršena agresija SR Jugoslavije (Srbije i Crne Gore) i Republike Hrvatske, koja je planirana i izvršena po, strateški razrađenim

fazama u najvišim vojnim zapovjedništvima tih država, gotovo po školskom šablonu za te oblike ratovanja: od izazivanja nereda i cijepanja državne teritorije, osnivanja paradržavnih formacija u cilju “zaštite sunarodnika”, do naoružavanja i dizanja dobrovoljaca, uz podršku JNA, a kasnije uz pomoć logistike Srbije i Hrvatske, uključujući i upućivanje njihovih regularnih vojnih i policijskih snaga na Bosnu i Hercegovinu, koje su, neminovno, vršeci zločine i genocid, nastojale da postignu postavljene ciljeve vojno-političke vrhuške Beograda i Zagreba.

Dakle, u prvom dijelu knjige autori su detaljno analizirali uzroke i karakter rata u Bosni i Hercegovini. Identificirali su političke ciljeve, ali i praksu djelovanja u raznim oblastima državnog organizovanja i po unaprijed razrađenim etapama agresivnog nastupanja. Sve to praćeno je nastojanjem da se agresija prikrije ili maskira, da se posljedice i tragovi zločina zakopaju i predaju zaboravu, a odgovornost za njih izmjesti i prenese na druge. Ima smisla poređenje sa prikrivanjem ili premještanjem mrtvih tijela pobijenih žrtava iz primarne u sekundarne grobnice. (34)

Drugi i centralni dio knjige sadrži komparativnu analizu ratnih zločina, kojih je bilo na sve tri zaraćene strane.... Na osnovu precizno utvrđenih i kompariranih parametara, “po kojima se identificira odgovornost zaraćenih strana za ratne zločine,” jasno se vidi koja je strana u sukobu vodila pravedan, a koja agresivan rat, čiji su ciljevi bili pravedni, a čiji nepravedni i osvajački. Tu je logičan zaključak da se nepravedni ciljevi mogu ostvariti samo zločinom i genocidom. Bosna i Hercegovina kao zaraćena strana koja se branila, odnosno njene odbrambene snage činile su takođe ratne zločine, koje autori ne opravdavaju (naravno) i koji se ničim ne mogu opravdati, ali se mogu i moraju objasniti i uporediti sa onim koji su vodili nepravedan rat, to jest agresiju..

Autori su pokazali da su se zločini u Bosni i Hercegovini po obimu i količini brutalno-

sti činili srazmjerno ciljevima koje su imali njihovi počinioci i nalogodavci. Zločinački ciljevi se, u pravilu, postižu zločinom. Iako ne postoji kantar ili jedinica mjere za količinu i brutalnost izvršenih zločina, autori su, na osnovu postavljenih kriterija i mjerljivih parametara uspjeli komparirati i u procentu izraziti "količinu", ali i težinu izvršenih zločina na svakoj od tri zaraćene strane. Od ukupnog obima počinjenih zločina u Bosni i Hercegovini, po svim osnovama, počevši od progona civila, logora, ubistava i masovnih grobnica, broja osuđenih i godina robije presuđenim zločincima, kao i obima počinjenog urbicida i genocida, srpska strana (Srbija Crna Gora, Republika Srpska, Republika Srpska Krajina i AP Zapadna Bosna) prema ovim podacima, odgovorna je za oko 85-90% zločina, hrvatska strana (uključujući i Herceg Bosnu) za oko 10-15% i bosanska strana (Republika BiH) za oko 5% od ukupnog obima počinjenih i nesporno utvrđenih zločina.

Ovi procenti i zaključci bazirani su na podacima, prikupljenim po metodologiji koju su autori, ako im se išta može zamjeriti, trebali detaljnije objasniti. Dalja istraživanja će možda djelimično korigovati prezentirane podatke, ali ne toliko da bi se promijenili generalni zaključci do kojih su autori došli. Bilo kako bilo, ova knjiga definitivno je do daske ogolila i razobličila propagandu negiranja zločina, posebno genocida, demaskirala korijenje, ali i kontinuitet politike koja iza nje stoji i koja je itekako živa i opasna i danas.

Svojom preciznom rečenicom i argumentima (hladnom statistikom) autori su formulisali jasne zaključke, neopterećene bilo kakvom subjektivnošću. Knjigu treba prevesti u uputiti na sve relevantne adrese. Koje su to adrese, posebna je priča. U svakom slučaju, to ne bi trebalo raditi ni u kakvom propagandističkom maniru. Knjigu ne treba stavljati u funkciju bilo kakve politike. Ona mora biti isključivo u funkciji istine, humanosti, pravde za žrtve i katarze za one koji još uvijek slijede ratne politike zločina i genocida i

slave zločince. Po svojim porukama i zaključcima, ovo je antiratna knjiga i mislim da je tako treba čitati.

Premda su pokazali visok stepen stručnosti i kompetencije za ovo istraživanje, autori ove knjige će biti napadani i osporavani iz raznih političkih krugova, a naročito onih koji slave zločince i relativiziraju presude međunarodnog suda i konačno negiraju počinjeni genocid svojih sunarodnika. Kopat će se po njihovoj prošlosti i osporavati njihova podobnost i kompetencija, bit će optuživani za subjektivizam, politikantstvo, pa i nacionalizam, zloupotrebu funkcija, zaštićenih podataka itd. Ali ovako sadržajna antiratna knjiga, uvjeren sam, uspješno će se sama braniti i odbraniti od svih ratnih hušaka i ostrašćenih nacionalista koji će je osporavati i napadati. Neoborivi su argumenti koje ona nudi, sviđali se oni kome ili ne sviđali... Bit će pokušaja osporavanja kroz insinuuacije, neosnovane optužbe i laži. Ali istina se ne može pobijediti lažima. Što više budu napadali i osporavali prezentirane procenete i cifre o zastrašujućoj količini zločina, u toj istoj mjeri širit će se istina i rasti uvjerljivost i osnovanost podataka o zločinima koji su počinjeni u njihovo ime, odnosno u ime politike koju i danas slijede i zastupaju. Isto tako, uvjeren sam da će knjiga svojim kvalitetom i poštenim pristupom ovoj krajnje osjetljivoj temi uspješno braniti i sebe i njene autore, a i istinu koja se u njoj prezentira. Ova knjiga nije usmjerena ni na koga niti je protiv ikoga, ovo je antiratna knjiga, rekao sam, koja treba pomoći očišćenju i katarzi svih onih u čije su ime počinjeni svi ti ratni zločini.

Moramo učiniti sve da se ti zločini nikad nikome više ne ponove, moramo pomoći i onima koji u svojoj zaslijepljenosti slave zločince, pomoći im da to prestanu činiti, da pogledaju istini u oči i tako olakšaju patnje potomcima žrtava, a za sreću i budućnost vlastitih sinova. Moramo im pomoći da okrenu leđa onim svojim sunarodnicima, koji su nosioci i zagovornici šovinističke i

genocidne politike. Neki to zovu katarza... Zato sam ovu knjigu doživio i kao napor da se imenuju politike, državni i politički subjekti koji stoje iza zločinaca i zločina negiranja genocida i da se u historijskom smislu smjeste tamo gdje im je mjesto, zauvijek odbačeni i prezreni u vlastitom narodu. Jer, iza svake cifre, broja, tabele, procenta nalazi se konkretna žrtva, čovjek, žena, dijete, nečija sudbina, nečija ruka, posljednji pogled... Bio je jedan život koji je silom ugašen rukom zločinca, toga trebamo biti svjesni. Koliko je tu patnji čije se dimenzije multipliciraju kroz vrijeme, ko zna.

Moje iskustvo sa ovakvim knjigama, međutim, nije samo autorsko, niti ima puno veze sa znatiželjom radoznalog čitaoca. Ni u susretu sa ovom knjigom ja se nisam mogao izdići iznad traumatičnih posljedica vlastite tragedije i prenebregnuti neka iskustva sa samim sobom, koja, priznajem, nisu normalna. Ta iskustva posljedica su jednog užasnog zločina. Zato mi na kraju dozvolite mali trenutak privatnosti... Meni je granata u napadu na Gračanicu sa srpskih položaja na Trebavi,

14. 12. 1993. godine pogodila kuću i u skloništu – ubila moga starijeg sina Edina, tada maturanta gimnazije, koji je u krvi izdahnuo na mojim rukama. Mene je geler samo okrznuo po licu, ožiljci su i danas vidljivi... Ono što je u duši, ne vidi se – a i danas, vjerujte, krvvari i boli. To nisu ožiljci, to je otvorena rana.. Jer, znate, oni nisu ubili samo mog sina, oni su ubili i njegovog nerođenog sina i sina njegovog sina... Koliko je samo u Bosni ubijeno sinova i njihovih nerođenih sinova, koliko je još uvijek patnje – do neba. Morate razumjeti – mi koji smo pretrpjeli takve gubitke, imamo drugačiji pogled na svijet oko sebe, na patriotizam, zasluge, možda neobjašnjiv, nenormalan. Toga postajem svjestan uvijek u trenutku kad uhvatim sebe da zavidim onima koji se preda mnom raduju i hvale uspjesima svojih sinova. I bude mi kasnije krivo zbog tako naopakih misli. Zato se nikada ne hvallite uspjesima svojih sinovima pred onima koji su izgubili svoje sinove. Molim vas, poštedite ih toga.

Prof. dr. Omer Hamzić